

Vidusskolēnu ar disleksiju izglītības kvalitāte Latvijā

Eva Birzniece, Dr. philol.,
Biedrība *Pro Futuro* un Latvijas Disleksijas biedrība,
2015. gada 8. maijā, Rīgā

www.disleksija.lv

info@disleksija.lv

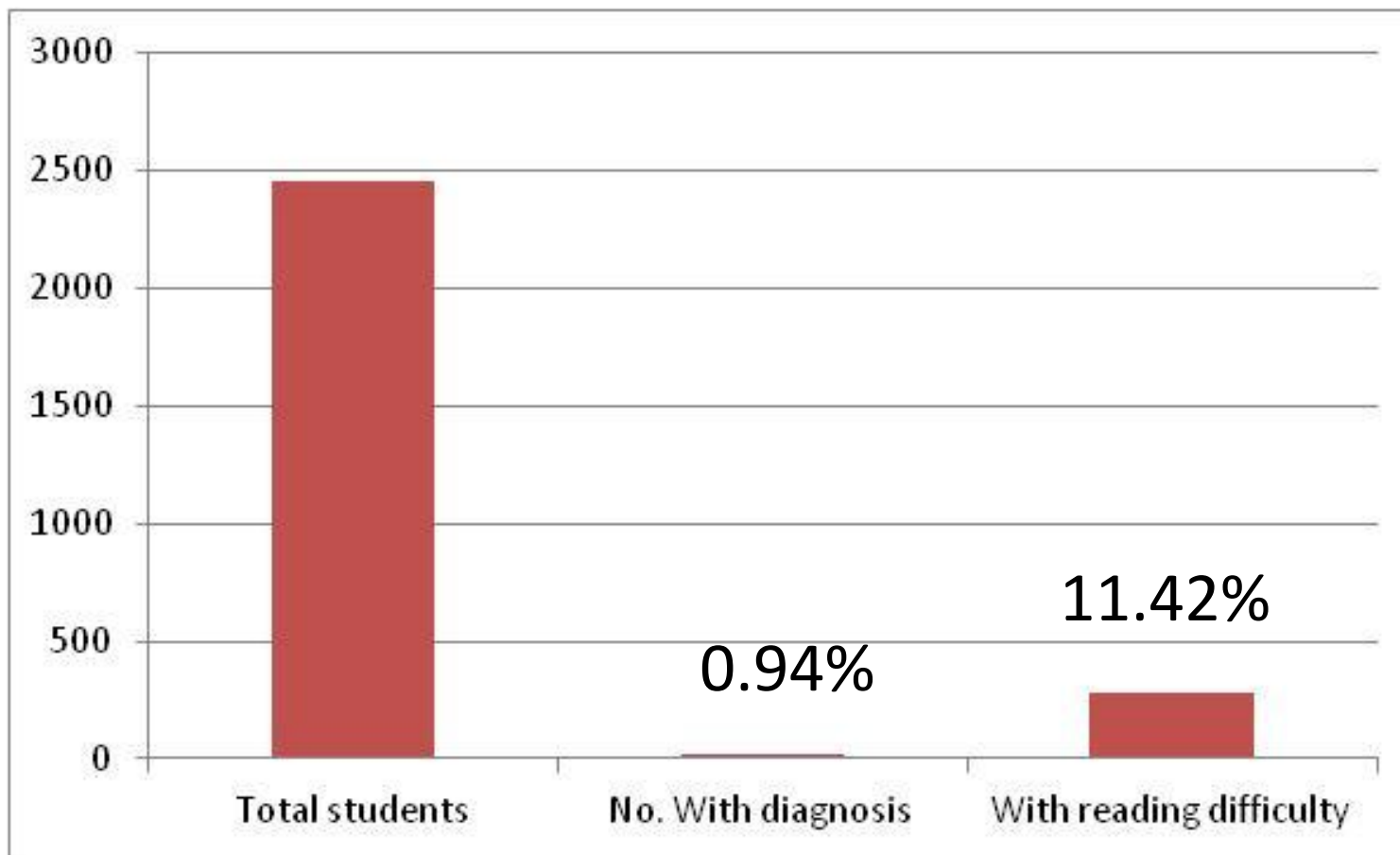
Trīs on-line aptaujas – skolēniem, vecākiem un skolotājiem:

- Zināšanas par disleksiju;
- Atbalsta pasākumu izmantošana skolā;
- Pedagoģiska palīdzība (kā papildus apmācība) skolā;
- Izmantotās informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT);
- Atbalsta vērtējums;
- Komentāri.

Aptauju dalībnieku profils

- Skolēni –11 respondenti:
  - vidējais vecums 16.72;
  - 5 ir formāla diagnoze, 6 – nav;
  - 5 siev. un 6 vīr.;
  - Ģimnāzijas, vidusskolas, arodskolas, tehnikums, viens 9.kl.
- Vecāki – 10 respondenti:
  - Uzskata, ka viņu bērniem ir disleksija, lai gan daudziem nav ofic. diagnozes;
  - Ieinteresēti vecāki - ir / ir bijuši PF vai LDB biedri vai ir bijuši kontaktā ar org.
- Skolotāji - 25 respondenti:
  - No visiem reģioniem (izņemot Latgali);
  - No vispārizglītojošajām vsk., ģimnāzijām, arodskolām, tehnikumiem.

Vāja lasītprasme skolēniem

Zināšanas par disleksiju

- Skolēni – 88% pareizu atbilžu:
  - Cilvēki ar disleksiju redz burtus apvērsti.
- Vecāki – 92% pareizu atbilžu.
- Skolotāji – 84 % pareizu atbilžu:
  - 10 no 25 saka, ka disleksiju nosaka ārsti;
  - 10 no 25 saka, ka cilvēki ar disleksiju redz burtus apvērsti.

Secinājumi

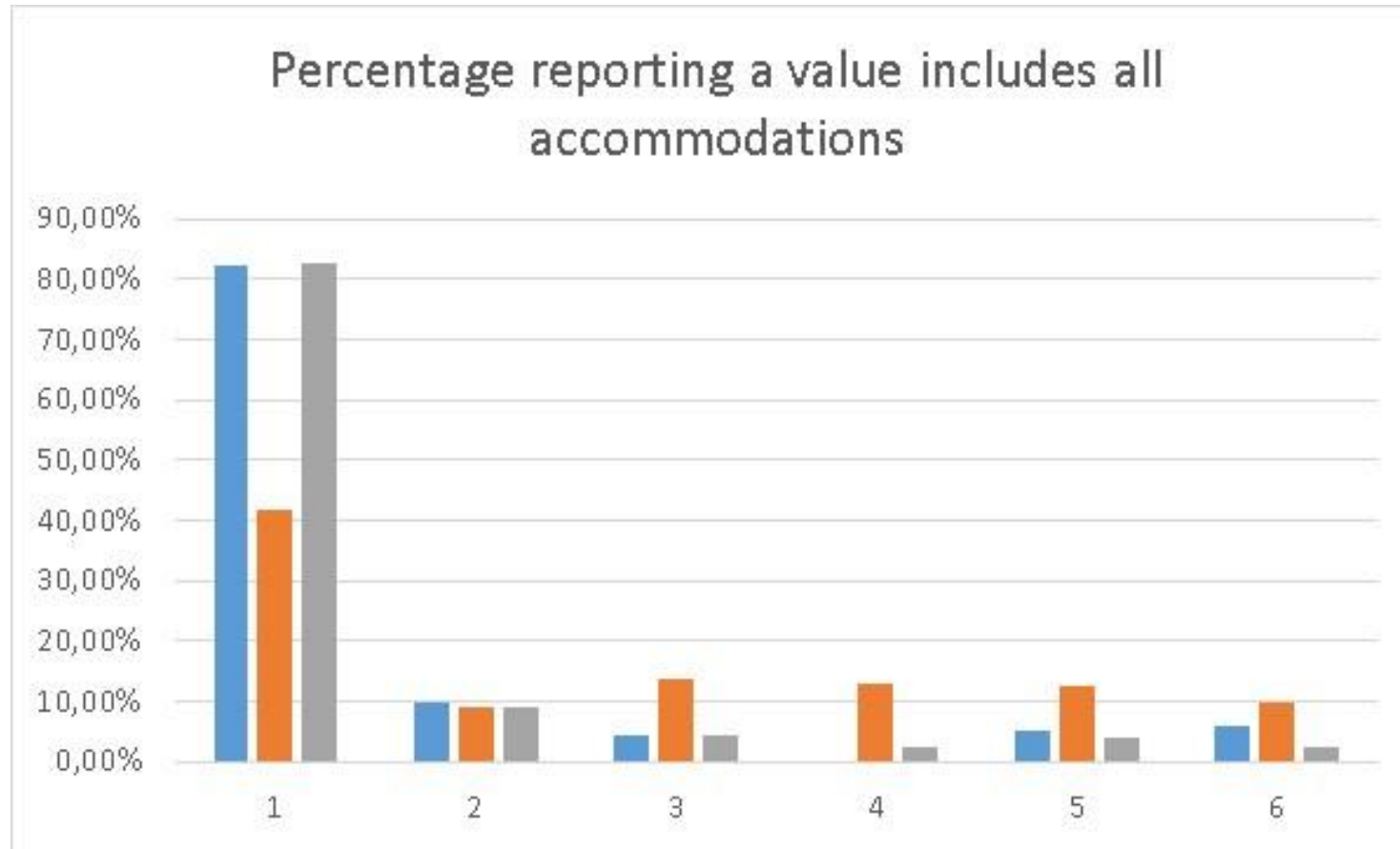
1. Mēs sākam ticēt tam, ko mums māca, pat ja tas neatbilst patiesībai – LV akadēmiskajā un pedagoģiskajā vidē cirkulē novecojuši, nepareizi un demonizējoši priekšstati par disleksiju.

Skolotāja: «...darbā sastopos tikai ar vienu skolēnu, kurš ļoti sekmīgi tiek ar visu galā, viņš raksta - īsi, ar kļūdām, bet saturiski labi.»

2. Lai arī MK noteikumi nosaka, ka disleksiju identificē logopēds un/vai psihologs, kāds ar formālu autoritāti (VISC, nozares speciālisti, ped. med. komisiju pārstāvji?) uzspiež, ka to var izdarīt tikai ārsti – neirologi un ģimenes ārsti.

Skolotāja: «Mūsu skolā nav iespējams saņemt ārsta- logopēda palīdzību, tādēļ skolēniem disleksija nav diagnosticēta.»

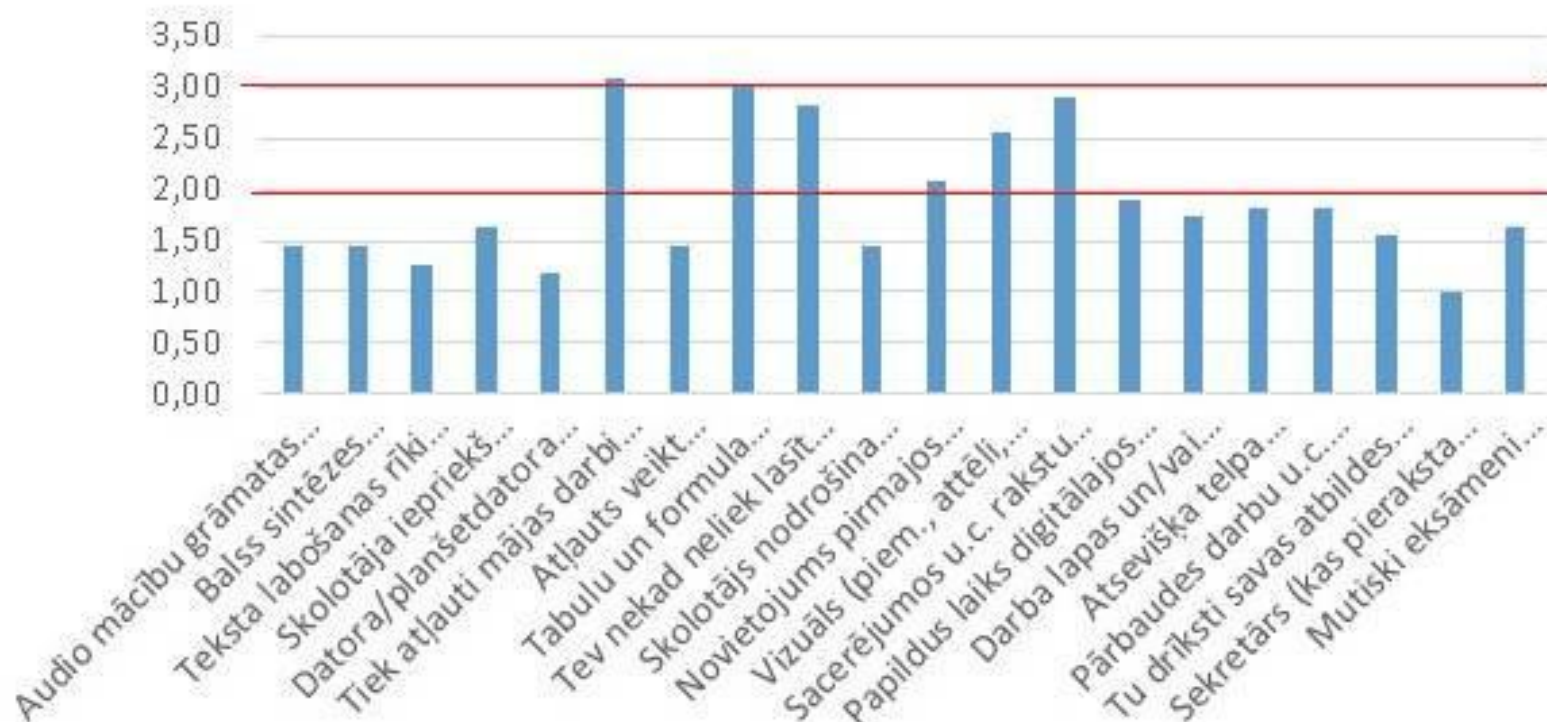
Atbalsta pasākumi – pieejamība (skalā 1-6)

Zilais - skolēni ; oranžs - skolotāji ; pelēks – vecāki.

Atbalsta pasākumi – skolēni (1 –nemaz, 6 – vienmēr`

Average for each accommodation as reported by students

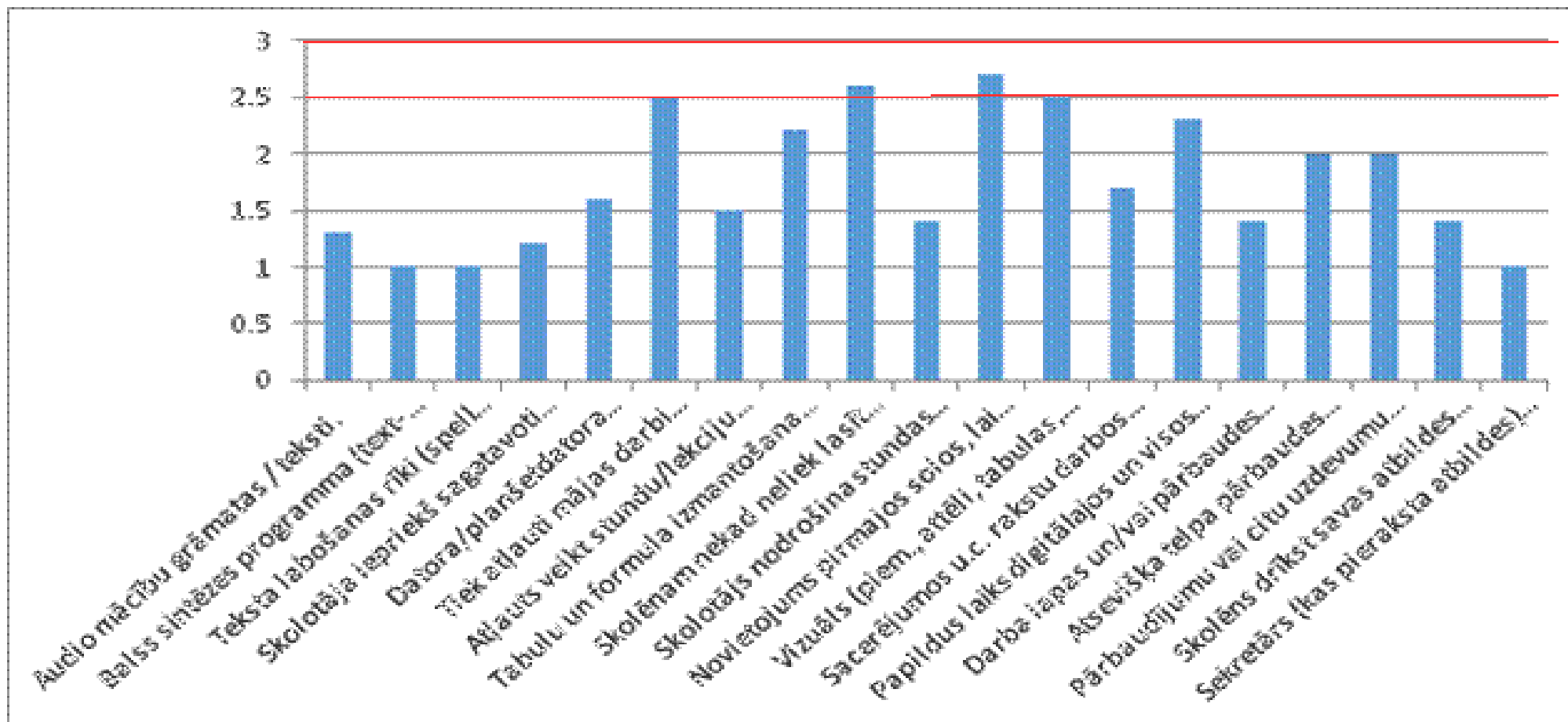

Atbalsta pasākumi – skolēni II

- **Visbiežāk izmantotie** – mājas darbus drīkst iesniegt datorrakstā (3.2), drīkst izmantot formulas un tabulas (2.9), rakstu darbos netiek ņemta vērā pareizrakstība (2.8), vizuāla materiāla izmantošana (2.54), atļauja nelasīt klasē skaļi (2.75).
- **Vismazāk izmantotie** – sekretārs, kas pieraksta skolēna atbildes, datora izmantošana klasē, atļauja izmantot teksta labošanas rīkus (spell checkers), balss sintezatora (text-to-speech) izmantošana un audio mācību grāmatu izmantošana.

Atbalsta pasākumi – vecāki I

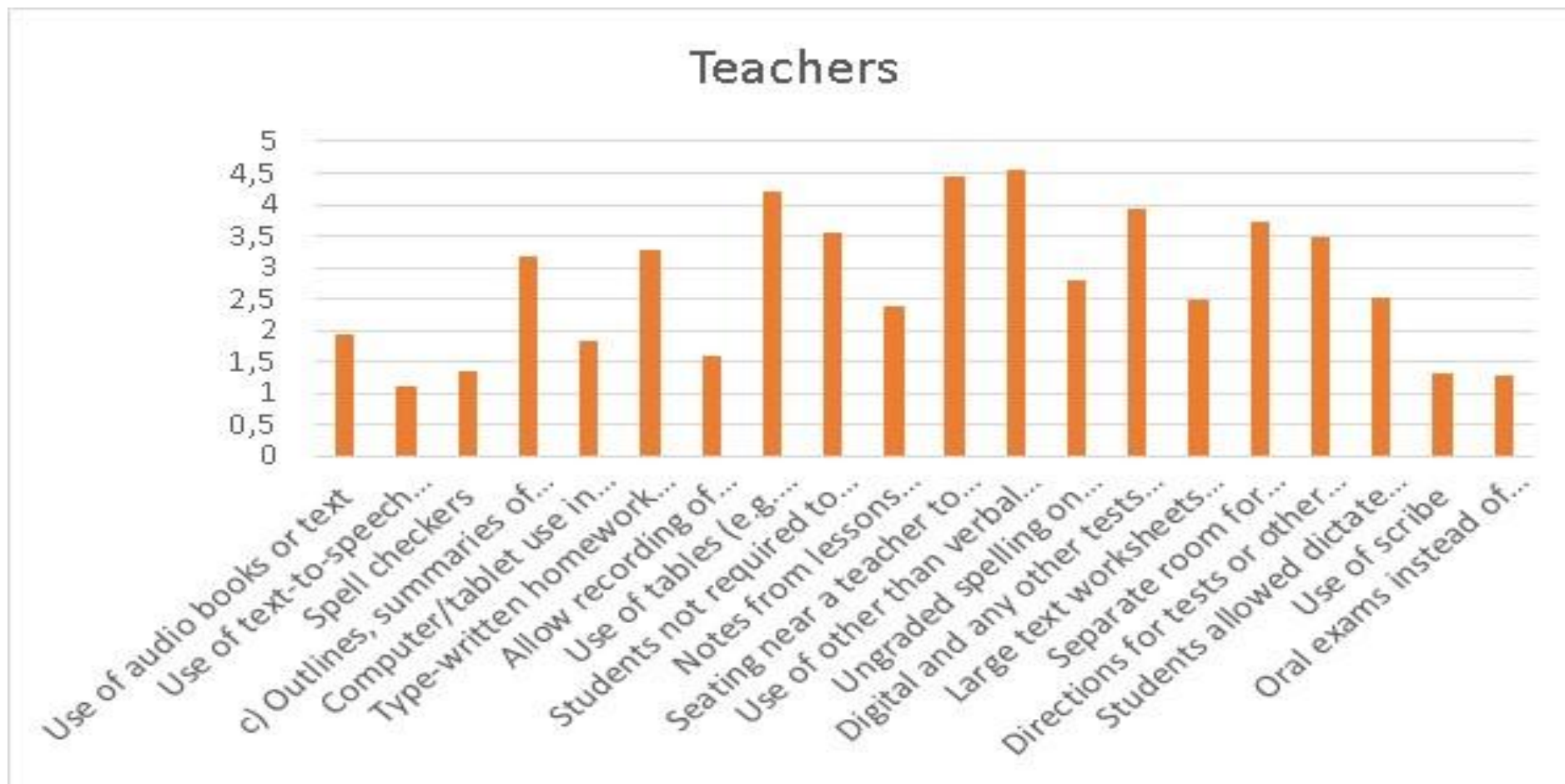
Atbalsta pasākumi – vecāki II

- Tikai divi novērtēti virs 2.5 – skolēna novietojums tuvu skolotājam un atļauja nelasīt publiski klases priekšā.

Skolotāja: «Skolēna mācību apguves problēmas zin atbalsta personāls un audzinātājs. Ja skolotājs tiek informēts par tām, var adekvāti reaģēt. Var pamanīt lasīšanas traucējumus, bet noteikt vai tā ir disleksija, ir logopēda kompetence. Spriežot pēc anketas, atvieglojumi ir vairāk kā 56. un 58. programmas apmācāmajiem. Vai neejam galējībās?»

(Priekšmetu skolotāji nezina par skolēnu disleksiju; uzskata, ka atbalsts, ko esam norādījuši pētījuma anketā, ir pārspilēts.)

Atbalsta pasākumi – skolotāji I

Atbalsta pasākumi – skolotāji II

- Vērtējums vairumā gadījumu augstāks nekā vecākiem un skolēniem;
- Vizuāla mācību materiāla prezentēšana vērtēta visaugstāk.
- Digitāli pārbaudes darbi vērtēti uz 4!?!
  - Vai patiesi??? Vai tā nav vēlmju domāšana?
  - Bet datori klasē netiek ne nodrošināti, ne izmantoti;
  - Pret digitāliem eksāmenu darbiem un IKT ir izglītības institūcijas (VISC, IZM);
  - Kas vispār tiek saprasts ar digitāliem pārbaudes darbiem – vai elektroniski uzd., vai skolotāju pašu radīti pārbaudes darbi, vai on-line pārbaudes darbi?
- **Kāpēc tādas atšķirības skolēnu, vecāku un skolotāju vērtējumos?**

Vissvarīgākie atbalsta pasākumi (IKT) – vismazāk izmantotie

- Mācību audio grāmatas (latviešu valodā tādu vispār nav);
- Digitāli pārbaudes darbi;
- Balss sintēzes programma (text-to-speech), kas ļauj noklausīties katru digitālu tekstu;
- Teksta labošanas rīki (spell checkers).

Vissvarīgākie atbalsta pasākumi (IKT) – vismazāk izmantotie II

- Šie atbalsta pasākumi ir vissvarīgākie, jo **dod skolēnam neatkarību un universālu pieeju mācību saturam**; skolēns nav atkarīgs no tā, kad viņam kāds cits izlasīs tekstu priekšā, un viņš var būtiski uzlabot savu rakstīto, to drukājot uz PC un labojot kļūdas ar *spell checkers*.
- **Vecāks:** «Lai izdodas ieviest tehnoloģijas, tad viss pats par sevi nokārtosies!»
- **Skolotājs:** «Skolām būtu noderīgi profesionāļu izstrādāti metodiskie materiāli par disleksiju - praktiski ieteikumi darbam, skolotāju apmācība, t.sk., kā strādāt ar asistīvajām IKT.»
- **Skolotājs:** «Jāatļauj eksāmenus skolēniem kārtot ne tikai rakstiski, bet arī ar datoru.»

Skolotāju viedokļi par situāciju skolā

«The teachers at our school are definitely interested in learning more about dyslexia, but unfortunately they just don't understand how much they don't know. **There are a lot of stereotypes and misconceptions, and 'no one has any time' and 'we are not qualified'**. But the teachers really do care.»

«Diemžēl manā skolā nevienam bērnam nav oficiāli noteikta disleksija, ir tikai psihologa un logopēda ieteikumi. Man šķiet, ka jautājums par disleksiju virzās uz priekšu ļoti lēni, var teikt, nemaz. Man konference dod zināšanas, bet ar to arī viss beidzas, jo šajā jomā jābūt milzīgam entuziastam, jo domubiedru man vēl nav.»

Papildus apmācība - vecāki

- Skolēniem ir pieejamas vispārējās priekšmetu skolotāju konsultācijas;
- 5 ir pieejams psihologs un/vai speciālais skolotājs;
- NEVIENS nenorāda papildus apmācību, kas paredzēta speciāli skolēniem ar disleksiju.

Secinājums: Nepastāvot papildus apmācībai, nav iespējams uzlabot skolēna prasmes. Neviens no LV pieejamiem atbalsta pasākumiem nepalīdz labāk lasīt. Ja prasme netiek specifiski un tieši mācīta, tā neuzlabojas. **Vidusskolēns lasa 20 vārdi/min. jeb 5-10% no vecuma normas, un skola to var ignorēt un ignorē, lai gan skolēna speciālā vajadzība ir acīmredzama.**

Skolas sagrauj skolēnu ar disleksiju dzīves – pazemojums un sodīšana kvalitatīvas palīdzības vietā

- Trīs no 10 vecākiem saka, ka viņu bērni ir tikuši atstāti uz otru gadu, daži pat vairākas reizes;
- Vecāks: «Šī tēma ir ļoti sāpīga vecākiem. Bērna skolas laiks ir kā murgs padsmi gadu garumā.»
- Skolēna, kas pabeidzis 4.kl. parastajā skolā, atvilkšana uz 1. kl. logopēdiskajā skolā viņa sliktās lasītprasmes dēļ.
- Puišis, kas 4 (!!!) gadus mācījies 1. klasē (3 no tiem sākumskolā «Valodiņa»), 21 viena gada vecumā bija 8. klasē vakarskolā, tagad to ir pametis un sācis strādāt mazkvalificētu darbu.

Skolas sagrauj skolēnu ar disleksiju dzīves – pazemojums un sodīšana kvalitatīvas palīdzības vietā

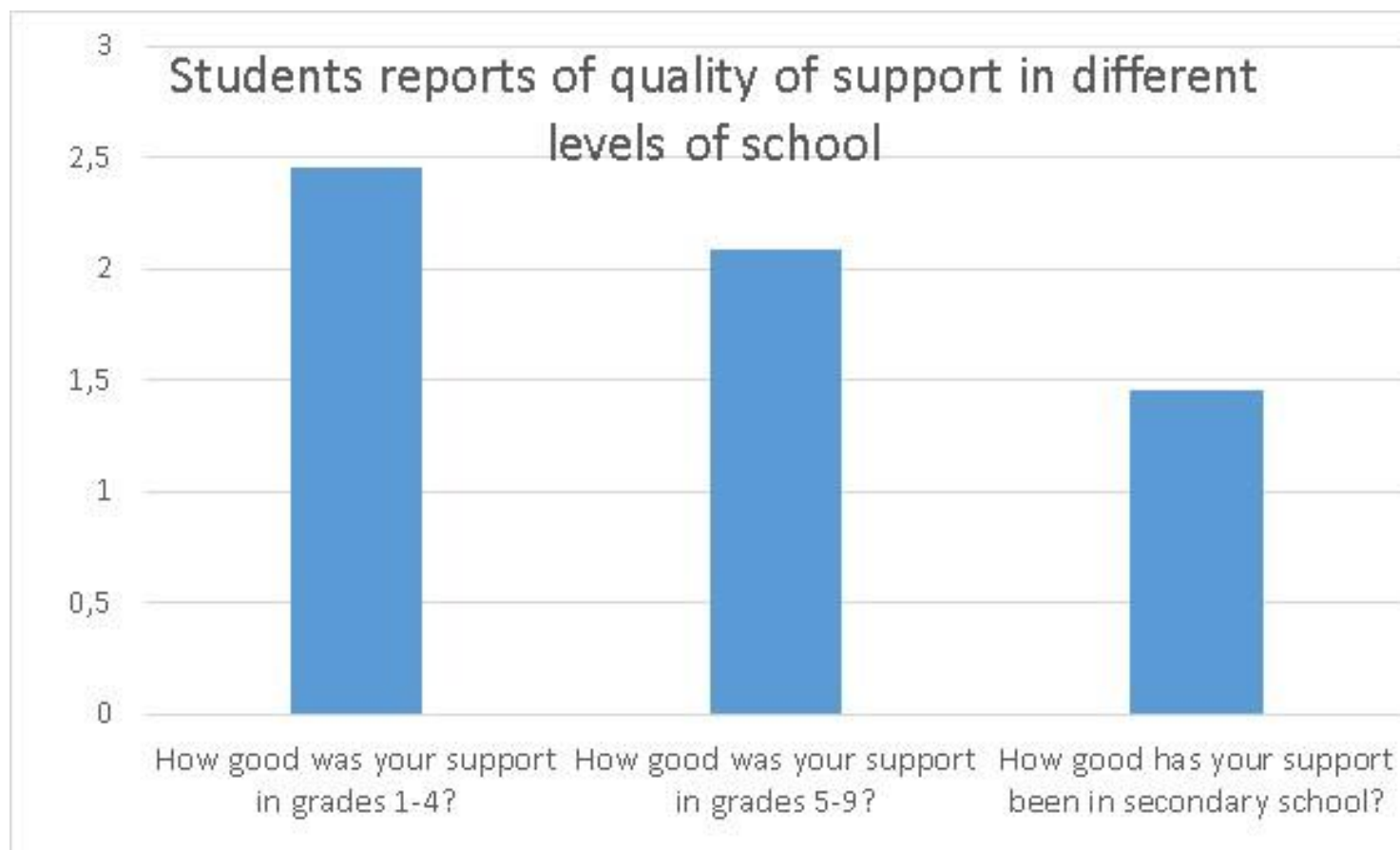
Secinājumi:

1. Latvijā speciālā izglītība skolēniem ar disleksiju ir ļoti atpalikusi, tā nevis uzlabo skolēna vājās prasmes, bet soda skolēnus par tām un degradē viņus akadēmiski, emocionāli un sociāli.
2. LV nav pētnieciski pierādītas (evidence-based), efektīvas lasītapmācības metodikas skolēniem ar disleksiju. IZM atsakās to izstrādāt, jo tas esot grūti.
3. Speciālās skolas veicina sociālo atstumtību un priekšlaicīgu izglītības pamešanu (drop out).

Vecāku palīdzība saviem bērniem

- Vidēji **1,5 stundas katru dienu** ar skolas uzdevumiem (daži vecāki pat 4 stundas dienā!);
- Mācību grāmatu lasīšana priekšā;
- Skolēna rakstu darbu labošana un rediģēšana;
- Kopsavilkumu veidošana par mācību vielu;
- IKT iegāde saviem bērniem un izmantošana mājās:
  - Datori;
  - Teksta labošanas rīku izmantošana;
  - Balss sintezatora izmantošana.

Izglītības pakalpojums neseko vidusskolā

Secinājumi I

1. Latvijā **nepastāv izglītības pakalpojumu mobilitāte vidusskolēniem** ar disleksiju – tas, kas ir pieejams, ir minimāls un nejaušs, ne sistēmisks, pēctecīgs. Skolēni ar disleksiju Latvijā ir ignorēti un diskriminēti.
2. Lielāko atbalstu un IKT skolēniem ar disleksiju **nodrošina vecāki**; tā ir izteikta sociālās nevienlīdzības situācija – kas notiek ar skolēniem, kuriem vecāki to nevar nodrošināt?
3. Ja IZM apgalvo, ka katrs skolēns ar spec. vajadz. **saņem 82% papildus valsts finansējumu**, tad ir jāmaina regulējums un prakse, lai tas tā tiešām būtu. Finansējums ne tikai atbalsta personālam, bet arī IKT iegādei un papildus apmācībai (mācību priekšmetu skolotāju pieejamībai).
4. Skolēnu un skolotāju uztvere par palīdzību būtiski atšķiras – skolotāji uzskata, ka palīdz skolēniem daudz vairāk nekā tas ir patiesībā. Nav pakalpojuma objektīva uzskaitījuma un kvalitātes novērtējuma.

Secinājumi II

5. Vāja disleksijas diagnostika – esošie diagnostikas instrumenti (vai to trūkums) maskē, nevis uzrāda problēmu. Pastāv tikai pašidentifikācija, nevis objektīva problēmas apzināšana (ar skrīninga testiem un/vai skolotāju novērojumiem kā daudzās attīstītās valstīs).
6. Institūciju (IZM, VISC) un speciālisti izrāda pretestību mūsdienīgas izglītības ieviešanai skolēniem ar disleksiju.
7. LV nav izveidota infrastruktūra (IKT, asistīvās tehnoloģijas, mācību audio grāmatas, digitālie eksāmenu darbi), kurus var izveidot tikai ar nacionālu pasūtījumu/nodrošinājumu. To nevar nodrošināt atsevišķa skola vai skolēna vecāki.
8. Latvijas izglītības sistēma degradē ļoti daudzu skolēnu ar disleksiju izglītības un dzīves kvalitāti, pazaudējot viņu potenciālu gan indivīda, gan visas sabiedrības līmenī.